

# **Het gelaagde Polanyiaanse emergentie-perspectief: een relationele benadering van onderzoek naar de economie van het gezin**

**Sonia Carolina López Cerón**

## **Samenvatting**

Het doel van dit proefschrift is om een leemte op te vullen in de theorievorming op het gebied van de economie van het gezin. Daarom wordt hier een *middle-range*-theorie voorgesteld: het gelaagde Polanyiaanse emergentie-perspectief. Hierin wordt de economie van het gezin beschouwd als een zich ontwikkelend, complex sociaal fenomeen dat zowel het samenspel van causale mechanismen uit de structurele, culturele en handelende elementen van het sociale systeem belichaamt, als daar het gevolg van is. De centrale onderzoeksvraag in dit proefschrift is dus een theoretische vraag: Hoe moet de economie van het gezin worden onderzocht? In dit proefschrift wordt betoogd dat de bestaande onderzoeksliteratuur het ontstaan van economische relaties van het gezin niet kan verklaren. Dit heeft te maken met een ontologische beperking. De economie van het gezin is onderzocht vanuit verschillende invalshoeken. De gangbare benadering in de moderne economie, waarin het gezin wordt beschouwd als een verzameling rationele individuen die handelen volgens de logica van nutsmaximalisatie, is tot nu toe dominant. Heterodoxe benaderingen hebben een bijdrage geleverd aan het onderzoeksgebied, maar voorzien niet in de leemte vanwege de manier waarop de mens en de structuur-agency-relatie daarin wordt benaderd. Deze ontologische beperking komt voort uit het feit dat er geen aandacht is voor relationaliteit.

Een middle range-theorie gebaseerd op een kritisch realistische metatheorie biedt een oplossing voor deze beperking en draagt bij aan een bredere verschuiving op het gebied van de economie van het gezin. De 'menselijke economie als een geïnstitutionaliseerd proces' van Karl Polanyi vormt een onderdeel van de in dit proefschrift voorgestelde theorie. Dit idee van Polanyi biedt een alternatieve benadering van de economie met emergentie als centraal concept om sociale relaties te begrijpen en te conceptualiseren. Met een kritisch realistische metatheorie wordt Polanyi's relationele perspectief ingebed in een gelaagde ontologie. De in dit proefschrift voorgestelde theorie gaat ook uit van de complementariteit van kritisch realisme en drie componenten uit de morfogenetische-morfostase (M/M) benadering: (1) het verklaren van sociale fenomenen door hun handelings-, structurele en culturele elementen bloot te leggen; (2) analytisch dualisme bij de behandeling van deze elementen; en (3) het gelaagde model van mensen. Deze componenten staan centraal in de hier voorgestelde theorie. Dit maakt een niet-samenvoegende behandeling mogelijk van het samenspel tussen structurele, culturele en

handelingselementen in de sociale uitwerking van de economie van het gezin. Het gelaagde model van mensen verbindt wat hen bezighoudt en het ontstaan van emoties en verklaart de relatie tussen de persoonlijke en sociale identiteit. Deze relaties kunnen mede verklaren hoe en waarom de economie van gezinnen op een bepaalde plaats ontstaat en evolueert. In dit onderzoek is gebruikgemaakt van abductie bij de analyse van tachtig illustratieve casussen van gezinnen uit de Colombiaanse hoofdstad Bogota.

In het gelaagde Polanyiaanse emergentie-perspectief wordt gebruikgemaakt van de door Polanyi voorgestelde vormen van integratie in de economie: marktruil, wederkerigheid en herverdeling. In een proces van onderscheiding, overleg en inzet bepalen mensen waaraan ze hun tijd en energie besteden. Zo kan 'wederkerigheid' bijvoorbeeld op een bepaald moment (of consequent) hun favoriete vorm van integratie zijn, omdat ze er genoeg in scheppen om te geven of te ontvangen zonder iets terug te verwachten, maar met de wil om in de toekomst ook te geven aan iemand anders in een vergelijkbare situatie of toestand. Dit kan ook het geval zijn bij ruil en herverdeling. Het gelaagde emergentie-perspectief als model in de economie van het gezin en het concept van de 'menselijke economie als een geïnstitutionaliseerd proces' verklaren hoe en waarom dit zo is. In dit proefschrift wordt betoogd dat de economie van het gezin ontstaat door een samenspel van causale mechanismen en de activering/mediëring daarvan door menselijk handelen. Dit omvat het ontstaan van de persoonlijke identiteit in wisselwerking met de sociale identiteit, waarbij deze twee onderling verbonden zijn door relationele reflexiviteit. Binnen de concepten persoonlijke identiteit en sociale identiteit bestaat ruimte voor emoties en emotionaliteit en die worden daarin niet gereduceerd tot voorkeuren.

In het algemeen wordt in dit proefschrift betoogd dat een innovatief theoretisch en methodologisch kader nodig is om de economie van het gezin te onderzoeken, omdat de bestaande literatuur de complexiteit van dit sociale fenomeen niet kan verklaren. Met behulp van het gelaagde Polanyiaanse emergentie-perspectief kan het hoe en waarom van het ontstaan en de ontwikkeling van een marktgestuurde economie in de Colombiaanse hoofdstad Bogota worden verklaard. Dit perspectief biedt ook een verklaring voor de ondergeschiktheid van wederkerigheid aan de binomiaal markt/staat in een complementaire ondersteunende relatie. De in dit proefschrift voorgestelde theorie belicht tachtig casussen van gezinnen in Bogota binnen hun contrasterende omstandigheden. Aan de hand van drie casussen van gezinnen met een laag inkomen wordt het samenspel van mechanismen die te maken hebben met structuur, cultuur en agency diepgaand geanalyseerd. De integratie van deze gezinnen in de economie door middel van marktruil, herverdeling en wederkerigheid wordt met deze analyse verklaard. Hiermee wordt ook benadrukt dat wederkerigheid van de extended family en vrienden nodig en van cruciaal belang is wanneer de binomiaal markt/staat (een term van Donati) niet in de behoeften

van het gezin kan voorzien. Deze vormen van wederkerigheid genereren tegelijkertijd relationele opbrengsten: banden gebaseerd op reciprociteit en solidariteit, die hun eigen ontluikende krachten hebben. Met het beantwoorden van de theoretische vraag die in dit proefschrift wordt gesteld verklaart het gelaagde Polanyiaanse emergentie-perspectief het belang van wederkerigheid voor deze gezinnen in de Colombiaanse hoofdstad Bogota, en ook het belang ervan voor de stabiliteit van de marktgestuurde economie.